

architektura kultur lokalnych pogranicza

POGRANICZE
POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY

**ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH
POGRANICZA**

**POGRANICZE
POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY**

Wydanie publikacji dofinansował Komitet Badań Naukowych

Redaktor naukowy:

dr inż. arch. Jerzy Uścińowicz

Recenzenci:

prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Basista
prof. dr hab. inż. arch. Włodzimierz Durmanow
prof. dr hab. Tamara Gabruś
prof. dr inż. arch. Jurij I. Kryworuczko
prof. dr hab. inż. arch. Konrad Kucza-Kuczyński
prof. dr hab. inż. arch. Ewa Kuryłowicz
prof. dr hab. inż. arch. Walery F. Morozow
prof. dr hab. inż. arch. Elżbieta Trocka-Leszczyńska

© Copyright by Politechnika Białostocka 2006

ISBN: 978-83-60200-29-2

Projekt okładki i stron tytułowych:

Jerzy Uścińowicz

Korekta językowa:

Janina Demianowicz

Jerzy Uścińowicz

Skład i typografia:

Jerzy Uścińowicz

Redakcja techniczna:

Andrzej A. Poskrobko

Współpraca techniczna:

Agnieszka Kozłowska

Korekta językowa tekstów angielskich:

Małgorzata Miłaszewska

Współpraca przy tłumaczeniach:

Janusz Grycel

Druk:

Dział Wydawnictw i Poligrafii

Politechniki Białostockiej

Wydawca:

Zakład Architektury Użyteczności Publicznej

Wydział Architektury Politechniki Białostockiej

Ilustracja na okładce:

Zrekonstruowana cerkiew Zwiastowania Matki Bożej w Supraskiej Ławrze

fot. J. Uścińowicz

Zakład Architektury Użyteczności Publicznej
Wydział Architektury Politechniki Białostockiej

Sekcja Architektury
Komitetu Architektury i Urbanistyki
Polskiej Akademii Nauk

ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH POGRANICZA

**POGRANICZE
POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY**

redaktor naukowy

JERZY UŚCINOWICZ

Białystok 2006
Politechnika Białostocka

I Międzynarodowa Konferencja Naukowa
ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH POGRANICZA

Architektura pogranicza Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy

organizator:

Zakład Architektury Użyteczności Publicznej
Wydział Architektury Politechniki Białostockiej

patronat:

Sekcja Architektury Komitetu Architektury i Urbanistyki PAN
Komitet Badań Naukowych
Fundacja Nowosielskich

współpraca organizacyjna:

Stowarzyszenie Architektów Polskich SARP o. Białystok

komitet naukowy:

prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Basista – *przewodniczący*
prof. zw. dr h.c. inż. arch. Witold Cęckiewicz
prof. dr arch. Rimuntas Buivydas
prof. dr hab. inż. arch. Володимир Дурманов
prof. zw. dr hab. inż. arch. Lech Kłosiewicz
prof. dr inż. arch. Юрий И. Криворучко
prof. zw. dr hab. inż. arch. Konrad Kucza-Kuczyński
prof. dr hab. inż. arch. Ewa Kuryłowicz
prof. dr inż. arch. Галіна В. Полянська
prof. zw. dr hab. Andrzej Sadowski
prof. dr hab. inż. arch. Elżbieta Trocka-Leszczyńska
dr inż. arch. Jerzy Uścińowicz – *sekretarz naukowy*

komitet organizacyjny:

dr inż. arch. Jerzy Uścińowicz – *przewodniczący*
mgr inż. arch. Janusz Grycel
mgr inż. arch. Agnieszka Kozłowska – *sekretarz*
mgr inż. arch. Aleksy Łapko
mgr inż. arch. Piotr Trojnieł

WYDZIAŁ ARCHITEKTURY
POLITECHNIKI BIAŁOSTOCKIEJ
Zakład Architektury Użyteczności Publicznej
ul. Grunwaldzka 11/15, 15-875 Białystok

ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH POGRANICZA
— POGRANICZE POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY —

Spis treści

Od redakcji	9
1. Witold Cęckiewicz Pogranicze a kulturowa tożsamość	13
2. Andrzej Basista Granice w architekturze	15
3. Piotr Arlet Analogie stodoł pogranicza litewsko-białoruskiego i domów halowych	19
4. Rimantas Buivydas The Signs of Semantics of Vilnius Old Quarters: the Aspects of Nature	23
5. Krzysztof Chyży Kanal Augustowski szlakiem integracji kultur	31
6. Zigmantas Jonas Daunora Priorities in Protecting Visual Townscape Identity of the Central Area of Vilnius	39
7. Grażyna Dąbrowska-Milewska Drewniane bożnice grupy białostocko-grodzieńskiej	45
8. Małgorzata Dolistowska Synagoga im. Rabina Samuela Mohilewera w Białymstoku – uwarunkowania formy architektonicznej	51
9. Володимир Ю. Дурманов Propozycje zastosowania otwartej systematyzacji jednostek mieszkaniowych w badaniach mieszkań w Europie Wschodniej	59
10. Станіслав Федченко Architektura polsko-białorusko-litewskiego pogranicza – realia i iluzje	67
11. Janusz Grycel Grodno – miasto na pograniczu kultur i tradycji. Nowe oblicze miasta	75
12. Jerzy Hermanowicz Carskie założenie pałacowo-parkowe w Białowieży	83
13. Jūratė Jurevičienė Traditions of the Wooden Architecture in Vilnius District	89
14. Agnieszka Kozłowska Molenny. Drewniane świątynie staroobrzędowe bezpopowców północno-wschodniego regionu Polski	95
15. Юрій І. Криворучко Czynnik sakralny w kształtowaniu kultur lokalnych pogranicza Ukrainy	107
16. Konrad Kucza-Kuczyński Pogranicze kultur a pogranicze architektury	111

ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH POGRANICZA
— POGRANICZE POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY —

17. Halina Łapińska Zróżnicowanie przyrodniczo-kulturowe obszaru Puszczy Białowieskiej	115
18. Aleksy Łapko Architektura mostów w pejzażu Podlasia	123
19. Евгений В. Морозов Architektura zachodniej Białorusi lat 1920-1939	129
20. Walery F. Morozow Wpływ Warszawy i Wilna na architekturę ziem białoruskich w epoce klasycyzmu	133
21. Adam Musiuk Problemy rekonstrukcji cerkwi monastycznej w Supraślu	145
22. Wojciech Niebrzydowski Lokalna tradycja architektoniczna a beton-żelbet	151
23. Aleksander Owerczuk Cerkiew w Rogawce – problem zachowania dawnego charakteru obiektu	159
24. Галина П. Петришин Przemiana czynników miastotwórczych jako przyczyna utraty architektonicznego fenomenu miasteczka na Ukrainie	165
25. Евгения Агранович-Пономарева, Анна Литвйнова Specyfika kultury koloru na zachodnim pograniczu Białorusi	171
26. Elżbieta Przesmycka Aspekty wielokulturowości w architekturze Polski południowo-wschodniej	175
27. Andrzej Sadowski Pogranicze w perspektywie socjologicznej	185
28. Dorota Sikora Wersal Podlaski. O przywracaniu świetności najważniejszemu zabytkowi sztuki ogrodowej Podlasia	193
29. Jarosław Szewczyk Węglowania wiejskich chat wschodniej Białostoczczyzny	209
30. Agata Szmitkowska Od Białegostoku do Nowogródka. Architektura pogranicza według źródeł	217
31. Iwona Anna Toczydłowska Ewolucja zagrody szlacheckiej w XIX i XX w. na przykładzie wsi Krynice	223
32. Piotr Trojnieł Synagoga w Zabłudowie i Grodnie jako przykłady grupy białostocko-grodzieńskiej	235
33. Jerzy Uścińowicz O przenikaniu wartości w architekturze sakralnej pogranicza	247
34. Helena Wasiluk Kamienice śródmiejskie Białegostoku jako przejaw bogacenia się wielokulturowego miasta przemysłowego XIX / XX w.	265

ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH POGRANICZA
— POGRANICZE POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY —

Contents

1. Witold Cęckiewicz Borderland and Cultural Identity	11
2. Andrzej Basista Borders in Architecture	13
3. Piotr Arlet Analogy Between Narrow-Fronted Barns on the Lithuanian-Byelorussian Borderland and Hall Houses	19
4. Rimantas Buivydas The Signs of Semantics of Vilnius Old Quarters; The Aspects of Nature	23
5. Krzysztof Chyży The Augustowski Canal – On Route of Integration of Borderland Cultures	31
6. Zigmas Jonas Daunora Priorities in Protecting Visual Townscape Identity of the Central Area of Vilnius	39
7. Grażyna Dąbrowska-Milewska Vernacular Architecture – Wooden Synagogues of the Białystok-Grodno Group	45
8. Małgorzata Dolistowska The Samuel Mohilewer Synagogue in Białystok	51
9. Володимир Ю. Дурманов Proposal for Implementation of an Open Systematization of Dwelling Units and Households in Studies on Housing in Eastern Europe	59
10. Станіслав Федченко Architecture of the Polish-Byelorussian-Lithuanian Borderland – Realities and Illusions	67
11. Janusz Grycel Grodno – a Town on the Borderline of Different Cultures and Traditions. A New Face of the Town	75
12. Jerzy Hermanowicz The Tsarist Palace Complex in Białowieża	83
13. Jūratė Jurevičienė Traditions of the Wooden Architecture in Vilnius District	89
14. Agnieszka Kozłowska Wooden Molennas – Temples of the Priestless Old-Believers (Bespopovtsy) in North Eastern Poland	95
15. Юрій І. Криворучко The Sacral Element in Shaping Local Cultures of the Ukrainian Borderland	107
16. Konrad Kucza-Kuczyński Borderland of Culture and Borderland of Architecture	111

ARCHITEKTURA KULTUR LOKALNYCH POGRANICZA
— POGRANICZE POLSKI, LITWY, BIAŁORUSI I UKRAINY —

17. Halina Łapińska Diversity of the Cultural Landscape of the Białowieża Forest as Exemplified by Rural Buildings in the Narew Community	115
18. Aleksy Łapko Road Bridges in the Podlasie Landscape	123
19. Евгений В. Морозов Architecture of Western Byelorussia in the Second and Third Decade of the 20th Century	129
20. Walery F. Morozow The Impact of Warsaw's and Vilnius on Byelorussian Architecture in the Age of Classicism	133
21. Adam Musiuk Issues of Reconstruction of the Monastic Orthodox Church in Supraśl	145
22. Wojciech Niebrzydowski Vernacular Architecture Versus Reinforced Concrete	151
23. Aleksander Owerczuk The Orthodox Church in Rogawka – The Problem of Maintaining The Old Character of the Object	159
24. Галина П. Петришин Transformation of Town Creating Factors as the Cause of Loss of the Architectural Phenomenon of a Ukrainian Town	165
25. Евгения Агранович-Пономарева, Анна Литвинова Idiosyncrasy of Colour Culture of the Western Byelorussian Borderland	171
26. Elżbieta Przesmycka Aspects of Multiculturalism in Architecture of South-Eastern Poland	175
27. Andrzej Sadowski The Borderland in Sociological Perspective	185
28. Dorota Sikora The Branickis' Garden in Białystok and its Revaluation	193
29. Jarosław Szewczyk Corners of Peasant Cottages in the Eastern Part of the Białystok Region	209
30. Agata Szmitkowska From Białystok to Nowogrodek. Architecture of the Borderland According to Sources	217
31. Iwona Anna Toczyłowska Evolution of a Nobleman's Homestead in the 19th and 20th Century on the Basis of a Settlement in the Village of Krynice	223
32. Piotr Trojnieł Synagogues in Zabłudów and Grodno as Examples of the Białostocko-Grodzińska Group	235
33. Jerzy Uścińowicz On the Diffusion of Values in Sacral Architecture of the Borderlands	247
34. Helena Wasiluk Tenement Houses in the City Centre of Białystok as Evidence of the Development of a Multicultural Industrial Town at the Turn of 19th and 20th Century	265